

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 42/2014 vp**

**Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilö-
tietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun
lain 13 §:n muuttamisesta**

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 30 päivänä syyskuuta 2014 lähettäessään hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 13 §:n muuttamisesta (HE 168/2014 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi hallintovaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Jouko Huhtamäki, sisäministeriö
- professori Rauno Korhonen
- professori Olli Mäenpää
- professori Tuomas Ojanen.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— oikeusministeriö.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa sääntelyä arvioidaan perustuslain 10 §:ssä turvattu henkilötietojen suojan kannalta. Perustelujen mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 13 §:ään lisätään uusi 16 kohta. Poliisilla olisi jatkossa oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salsapitosäännösten estämättä teknisen käyt-

töyhteyden avulla tai tietojoukkona tarpeellisia tietoja rekistereistä siten kuin asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan (säännöksen johdantolause) rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi sekä etsintäkuulutettujen tavoittamiseksi yhteisöiltä ja yhtymiltä matkustajaa ja kulkuneuvon henkilökuntaa koskevista rekistereistä (uusi

16 kohta). Tietojen toimittamisvelvollisuutta voitaisiin tehostaa asettamalla uhkasakko.

Esityksen perusteluiden (s. 7/II) mukaan saatuja tietoja verrattaisiin poliisin tietojärjestelmien sisältämiin tietoihin, eikä tiedoista muodostettaisi omaa henkilörekisteriä. Vertaamisen jälkeen tiedot hävitettäisiin, mikäli tietojen tallettamiseen johonkin poliisin rekisteriin ei ole laissa säädettyjä poliisin rekistereiden tallettamisedellytykset täyttäviä perusteita.

Henkilötietojen suojasta säädetään perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia, mukaan luettuna tietojen luovutettavuus, sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohtaista. Viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta arvioidessaan valiokunta on kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen saamisen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojen luovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä tietyn tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tietosisällöt on lueteltu laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole tällä tavoin lueteltu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" tietyn tarkoituksen kannalta. Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (ks. PeVL 28/2014 vp, s. 3/II ja PeVL 19/2012 vp, s. 4/I sekä siinä mainitut lausunnot).

Valiokunnan käsityksen mukaan poliisille nyt ehdotettava oikeus on sinänsä varsin suppea, ja se koskee vain poliisin oikeutta saada esitetyt tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla. Tietojen

käsittely määräytyisi muiden henkilötietojen käsittelyä poliisitoimessa koskevien lain säännösten mukaan. Perustuslain 10 §:n 1 momentin henkilötietojen suojan kannalta on merkityksellistä myös se, ettei tiedoista muodostettaisi omaa henkilörekisteriä ja pääsyoikeus saatuihin tietoihin tultaisiin rajoittamaan erillisen matkustajatietoyksikön käyttöön.

Esitystä arvioidessaan valiokunta kiinnittää myönteisenä seikkana huomiota siihen, että esityksen perusteluissa (s. 7/II) mainitaan Euroopan unionin perusoikeusviraston helmikuussa 2014 laatima ohjeistus matkustajatietojen käsittelystä ("Twelve operational fundamental rights considerations for law enforcement when processing Passenger Name Record"). Kyseinen ohjeistus ei ole oikeudellisesti sitova. Ohjeistuksen merkitystä kuitenkin korostaa sen perustuminen ihmisoikeussopimusten tulkintakäytännölle. Ohjeissa korostetaan tarvetta rajoittaa lainvalvontaviranomaisten oikeus saada matkustajatietoja vain terrorismin ja vakavan rajat ylittävän rikollisuuden torjuntaan (kohta 1).

Valiokunta toteaa, että ehdotettu uusi 16 kohta arvioituna yhdessä säännöksen johdantolauseen kanssa on jossain määrin väljä. Tämä johtuu osittain mainitun pykälän rakenteesta. Valiokunta huomauttaa, että esityksen perusteluissa muutostarvetta perustellaan korostuneesti terrorismin ja vakavan rikollisuuden torjunnalla. Jotta lakiehdotus olisi täsmällisempi ja vastaisi paremmin Euroopan unionin perusoikeusviraston ohjeistusta ja hallituksen esityksen perusteluja, ehdotetun 16 kohdan alkua on perusteltua tämentää koskemaan tarpeellisia tietoja "terrorisimirikosten tai vakavan rajat ylittävän rikollisuuden estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi".

Perustuslakivaliokunta on jo aikaisemmin todennut, että laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa on rakenteeltaan ja sisällöltään varsin monimutkainen ja valtioneuvoston on syytä harkita sen kokonaisuudistusta viimeistään siinä vaiheessa, kun EU:n valmisteilla olevan uuden tietosuojasääntelyn lopullinen sisältö on selvillä (ks. PeVL 18/2012 vp). Valiokunta uudistaa tämän kantansa korostaen sitä, että tulevan lain-

säädännön valtiosääntöoikeudellinen arviointi tulee aikanaan tehtäväksi lainsäädännön kokonaisuuden pohjalta. Poliisin henkilökistereihin talletetaan runsaasti sellaisia tietoja, joiden suojaaminen oikeudettomalta käytöltä on erittäin tärkeää. Nyt käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen myötä tietosisältöjen määrä edelleen kas-

vaa. Tällaisessa tilanteessa tietojen käytön valvontaan on kiinnitettävä korostettua huomiota.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Johannes Koskinen /sd
vpj. Anu Urpalainen /kok
jäsen. Sauli Ahvenjärvi /kd
Tuija Brax /vihr
Eeva-Johanna Eloranta /sd
Ilkka Kantola /sd

Kimmo Kivelä /ps
Anna Kontula /vas
Elisabeth Naucclér /r
Tom Packalén /ps
Vesa-Matti Saarakkala /ps
Kimmo Sasi /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Matti Marttunen.